Helmonds Heem

otheek en Prentenkabinet
vinciaal Genootschap van
sten en Wetenschappen in
rd-Brabant, 's-Hertogenbosch

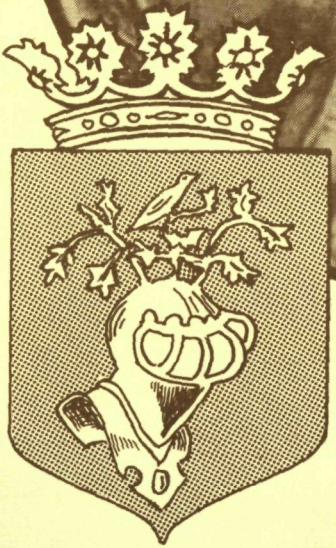

Heemkundekring
Helmond
Peelland

Uitgave van Heemkundekring
HELMOND
Peelland

Opgericht 24 mei 1948

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

Juni 1984 - nr. 2

De Rijks-H.B.S. te Helmond 1
Mevr. M.J. Biemond-Kam

De Lelie onder de Doornen van Binderen 10
J.J.F. de Waal

Kloosterordes 25
Jan Zeeuwen

Dienstbode te Helmond in de jaren dertig 32
Giel van Hooff
Mevrouw van Kessel

Nogmaal de oude Cisterciënzer-Abdij onder Helmond 38
Geert-Jan van Bussel

Secretariaat en abonnementen:

C. van Lierop, Helmondselaan 1
5702 NL Helmond

Redaktie:

G.J. van Bussel
G. van Hooff
H.A. van Krieken
J. Zeeuwen

Redaktie-adres:

Trambrugweg 3 - 5707 XZ Helmond
Telefoon 04920-32783

Typewerk: Mevrouw van Mierlo
Mierlo

Kringlidmaatschap, inklusief abonnement: f 25.– per jaar
Abonnement zonder kringlidmaatschap: f 15.– per jaar

Penningmeester:
H. van Laarhoven, Steenweg 59
5707 CE Helmond

Giro 26.41.099
Amrobank Helmond:
rek. nr. 48.80.23.300

DE RIJKS-H.B.S. TE HELMOND

Mevr. M. J. Biemond-Kam

De Rijks-H.B.S. ca. 1910

In 1867 kwam er in Helmond een Rijks h.b.s. met 3-jarige cursus. Dit was zeker in die tijd iets om trots op te zijn. Helmond had toen 6250 inwoners.
Door het graven van de Zuid-Willemsvaart onder de regering van Koning Willem I was er een goede expeditiemogelijkheid ontstaan en diverse fabrieken hadden zich dan ook langs dit vaarwater gevestigd. Arbeidskrachten waren genoeg te krijgen, de boeren hadden op de droge zandgrond maar een armoedig bestaan. Door huisarbeid; zoals bijvoorbeeld het weven met een handgetouw,trachtten zij nog wat bij te verdienen. Toen nu de industrie de mogelijkheid opende voor loonarbeid kwamen velen zich aanmelden. Ook hun kinderen vonden er werk, veelal vanaf hun zesde of zevende jaar. Hieraan kwam een einde toen in 1874 de kinderwetten van van Houten in werking traden. Maar de fabrieken hadden niet alleen

behoefte aan arbeiders ook kantoorpersoneel zoals schrijvers en boekhouders en ook handelsreizigers waren er nodig.

Helmondse kinderen die op de scholen voor lager onderwijs goede cijfers behaald hadden konden ook slagen voor het toelatingsexamen van de h.b.s. in hun eigen woonplaats. Nu konden zij daar niet alleen wis- en natuurkunde maar ook drie vreemde talen leren en óók handelskennis en boekhouden werd er onderwezen.Weldra werd de school dan ook niet alleen bezocht door jongens uit Helmond zèlf , ook uit Deurne, Nuenen, Gemert , Beek en Donk en zelfs uit Eindhoven kwamen de leerlingen toegestroomd.
Ook meisjes werden later tot de school toegelaten en bij de overgang van de 19e naar de 20e eeuw moest men zelfs parallelklassen instellen.
Het gebouw was er geschikt voor: op de benedenverdieping 3 grote klaslokalen die met zware dubbele schuifdeuren van elkaar waren afgesloten en die dus ook tot één grote zaal konden worden verbonden.
Een fysisch kabinet met alle mogelijke toestellen te gebruiken bij het natuurkunde-onderwijs zoals het emmertje van Archimedes, de Maagdenburger halve bollen, de tangentenboussole, enz.enz. allemaal in prachtige solide uitvoering. Oók was er aan de voorzijde van het gebouw een lokaal met amphitheatersgewijs opgebouwde banken en een grote werktafel daarvóór waar proeven konden worden gedemonstreerd bij het natuur- en scheikundeonderwijs.
Boven, aan de achterzijde bevonden zich een aantal wat kleinere leslokalen. Aan de voorzijde boven vond je verder een leraarskamer en een handtekenlokaal, óók weer in de vorm van een amphitheater, met daaraan annex een lokaal met grote tafels voor het rechtlijnig tekenen.

Degenen die het einddiploma hadden behaald konden zich bij één van de Helmondse industrieën een plaats verwerven, 't zij als correspondent 't zij als tekenaar of chemisch assistent. Er was een grondslag gelegd

waarop zij met zelfstudie konden voortbouwen.
Een universiteit- of hogeschoolopleiding was met dit einddiploma niet mogelijk. Daarvoor was de 6-jarige gymnasiumscholing nodig, maar ook het eindexamen 5-jarige H.B.S. gaf toelating voor een aantal studievakken in het hoger onderwijs. Daaraan was men in het begin van onze eeuw echter nog niet toe in Helmond.

Het studeren aan een universiteit was in die tijd ook nog alleen mogelijk voor de zeer welgestelden. Er bestonden wel enkele studiebeurzen maar verreweg het merendeel van de studenten leefde op de zak van hun vader terwijl ze dan zèlf ook, wanneer ze 21 jaar waren, in de belasting werden aangeslagen.

Wij leefden ook nog wel héél erg in een standenmaatschappij. Dit kwam duidelijk tot uiting in de wijze waarop iemand werd aangesproken. Was het een eenvoudige man uit de volksklasse dan was het: Mensch of bijvoorbeeld: Jansen zonder meer, zijn vrouw was dan: Vrouw Jansen en zelf sprak ze ook van: m'ne Mensch als ze haar echtgenoot wilde aanduiden. Ook een kleine winkelier werd zo betiteld en soms ook zelfs met zijn voornaam aangesproken. De eigenares van een grote winkel was 'juffrouw' ook al was ze getrouwd en alleen grote fabrikanten, kantonrechters, bankiers, notarissen en leraren van de H.B.S., om er enkele te noemen, waren ' Mijnheer ' en hun echtgenoten 'Mevrouw' zonder de achternaam te noemen. Die mode kwam pas na 1914, die achternaam erbij, we vonden het eerst op z'n minst vreemd of zelfs een beetje aanstellerig.
Maar nu weer verder over de h.b.s.

In 1915 komt er een nieuw en energieke directeur als opvolger van de aftredende directeur van de 3-jarige h.b.s. Deze man, afgestudeerd in de wis-en natuurkunde, naar ik meen me te herinneren aan de universiteit van Utrecht, is dan 27 jaar oud. Hij is Rooms Katholiek, gehuwd en vader van een paar kleine kinderen. Weldra blijkt dat hij ook een uitstekend docent is die de gave heeft om de leerstof duidelijk en boeiend

tot zijn leerlingen te brengen.

Hij stelt nieuwe maatregelen in,maakt een einde aan het roken van de docenten tijdens de lessen, om maar een voorbeeld te noemen. Aan het eind, van het leerjaar komen er overgangsexamens die op dezelfde wijze zijn georganiseerd als het landelijk eindexamen van de 5-jarige.

Schrijfster dezes heeft de lessen van deze directeur genaamd H.van den Berg mogen volgen vanaf de eerste klas h.b.s. in Natuurkunde, Biologie, scheikunde,en later ook in Wiskunde, Cosmografie en Mechanica.Zijn lessen werden veelal geïllustreerd met alle mogelijke proeven en demonstraties. De mooie toestellen kwamen uit het kabinet te voorschijn, werden zo nodig, op zijn aanwijzingen gerepareerd door de amanuensis of soms ook door hemzelf. Ik herinner me dat hij aan een meisje uit mijn klas die héél lang lichtblond haar had, vroeg of ze hem één haar wilde geven,hij had die nodig om de hygrometer (van Nicolson ?) te repareren.

De wiskundelessen werden op school reeds lang gegeven door de heer van Stappen, een uitstekende docent die schijnbaar moeiteloos orde hield in zijn klas zonder straf uit te delen. Door zijn stellingen en bewijzen, zijn analyses en constructies leerde hij ons ongemerkt abstract te denken. Een gave waarvoor men niet dankbaar genoeg kan zijn.

Met deze beide docenten waren de exacte vakken dus wèl in zéér goede handen,iets wat helaas niet bij alle vakken het geval was.

Gedurende de jaren van de eerste wereldoorlog was er vrij veel mutatie van leraren en dat komt het onderwijs meestal niet ten goede. Eén van hen, een man die ongetwijfeld ' zéér bekwaam' was (om met Wim Kan te spreken) zagen wij met vreugde vertrekken, hij bezat niet de gave om ons maar énig enthousiasme voor zijn vak bij te brengen. Zijn lessen waren onbeschrijfelijk saai en daarbij handhaafde hij een ijzeren dicipline

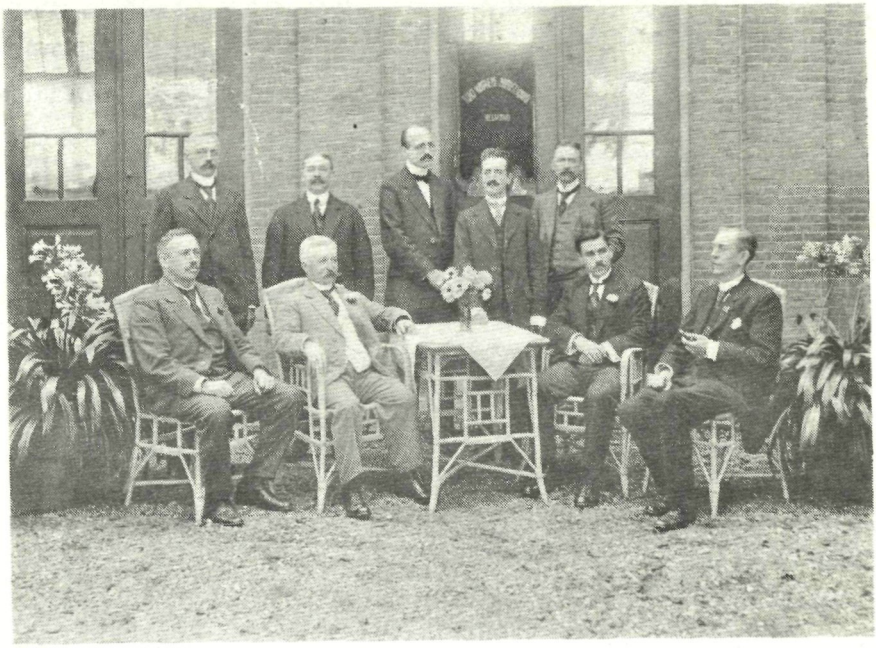

Lerarencorps Rijks-H.B.S. te Helmond, ca. 1917-1918

met behulp van de grote bergen strafwerk. Maar helaas... in de kortste keren kwam hij weer terug, zijn plaats was nog niet vervuld en hij kon zijn 'orde en tucht' bij ons weer voortzetten. Wij waren diep teleurgesteld.

Waren tot nu toe alle pogingen om de 3-jarige in een 5-jarige om te zetten mislukt, nu leek de tijd er rijp voor. In alle steden van belang in het Zuiden des lands waren 5-jarige H.B.S.en, moest Helmond achterblijven ? Er was nu een jeugdige,energieke directeur die met zijn academische graad volkomen gerechtvaardigd was om alle exacte vakken die voor het eindexamen vereist waren te geven. (Een middelbaar leraarsdiploma zoals de heer van Stappen had werd daarvoor niet goedgekeurd, dit was natuurlijk wel jammer voor iemand die dat zeker had gekund met zijn gave om te onderwijzen) Wèl kon hij de boekhoudlessen blijven geven en voor die lessen ben ik ook nog altijd dankbaar.

Politiek Nederland was intussen in beweging gekomen, in 1917 kwam er verandering in het kiesrecht. Dit was tot nu toe het recht van mannen die een bepaald bedrag in de belasting betaalden. Later kwam erbij dat ook een man die bepaalde examens had afgelegd, ook al haalde hij het belastingbedrag niet, mocht stemmen. Een fabrieksarbeider had dus als regel geen stemrecht.Nu kwam het algemeen kiesrecht voor mannen en in 1919 óók voor vrouwen. Het districtenstelsel werd afgeschaft en ervoor in de plaats kwam de 'evenredige vertegenwoordiging'. Dit hield in dat ook de stemmen van minderheden tot hun recht konden komen. In de, overwegend Roomskatholieke, gemeenteraad waren twee R.K.partijen ontstaan: een behoudende en een vooruitstrevende. Deze laatste propageerde de 5-jarige.

Ook bij de parlementsleden in Den Haag was er belangstelling ontstaan voor de minderheden en dit werd natuurlijk door de voorstanders van de Rijks H.B.S. aangewakkerd. Nu kwam dus de partij van de 'Vrije Liberalen' als eerste in Helmond een kiesvereniging stichten. (Er waren toen verschillende liberalen partijen, de 'Vrije' gold als de meeste behoudende).
De kamerleden Drion en Dresselhuis zetten zich in voor verbetering van het onderwijs. De omzetting van de 3-jarige h.b.s.-en te Warfum, Steenwijk en Helmond in een 5-jarige cursus stond op hun programma, het waren de enige overgebleven 3-jarige Rijks h.b.s.'en in ons land. Dit gelukte en de Gemeenteraad stelde f.5000 ter beschikking voor de uitbreiding van de school.
In het begin van 1917, kort vóórdat dit besluit gevallen was vierden we het 50-jarig bestaan van de 3-jarige. Eén van de oudere leraren die destijds enige liederen had gemaakt bij het 40-jarig bestaan, zorgde in een handomdraai voor de feestzang.

Op de wijs van:'In naam van Oranje doe open de Poort' zongen we dus:

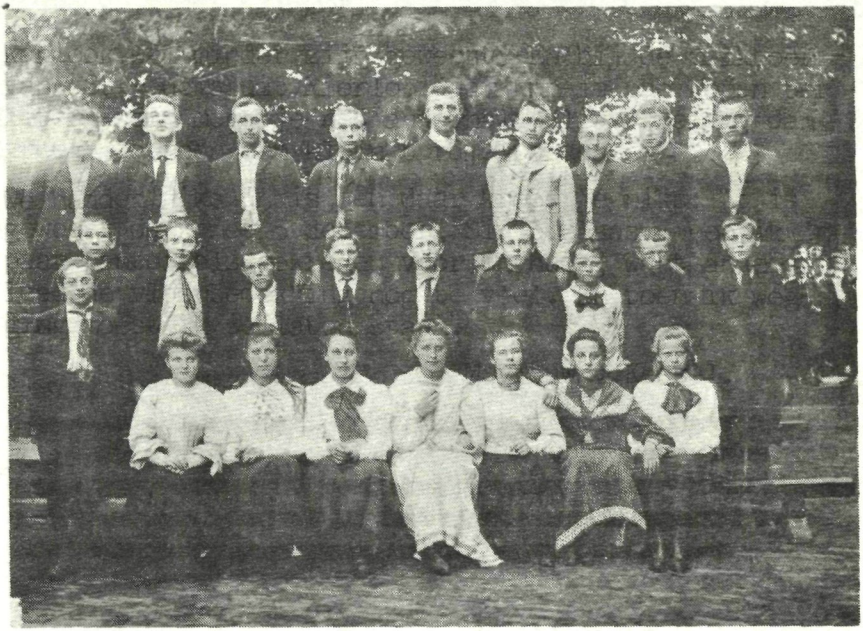

Leerlingen van de Rijks-H.B.S. te Helmond, ca. 1906-1907. Derde van rechts op de onderste rij zit een zus van de schrijfster van dit artikel, Corrie Kam.

Wij vieren het feest van de jarige school) onver-
Geen jarental maakte haar oud !) anderd.
Reeds 50 jaar stond zij hier trouw op haar post)van
(een 4 een 5 gemaakt)

Hoe schoon siert haar borst thans het goud !)
(wat zou daar in 1907 hebben gestaan ?)

We hadden een avond in bioscoop 'Scala' waar wij als leerlingen diverse'stukjes afgaven' , er werd een film vertoond en we werden getracteerd. Alles heel eenvoudig vanwege de distributie als gevolg van de eerste wereldoorlog.

Maar de tegenstanders van deze onderwijsuitbreiding

hadden niet stilgezeten. Zij hadden plannen gemaakt voor een R.K. vijfjarige Middelbare Handelsdagschool voor jongens en daarvoor ƒ.15.000 bijeengebracht. Op 3 juli 1917 richtten zij een verzoekschrift tot de Gemeenteraad om het tevoren genomen besluit ten behoeve van de Rijks h.b.s. ongedaan te maken.

Op 21 januari 1918 moest de Raad zich hierover uitspreken, een dag vol spanning dus voor beide partijen.De Vader van schrijfster dezes, die al sinds 1904 lid van de Raad was, hield bij deze een lange rede. Hij wees zijn medeleden op hun verantwoordelijkheid:'Men heeft het voor onze Gemeente een ramp durven noemen wanneer de reeds zolang bestaande school met twee klassen werd uitgebreid. Wat moet het er dan wel rampzalig in Eindhoven en Venlo, in Tilburg en Den Bosch, in Breda en Bergen op Zoom uitzien. Daar heeft men overal scholen met 5-jarige cursus gekregen, dikwijls onder krachtige medewerking van Uw geestelijke leiders.Is er iemand, die zich over die ramp maar een ogenblik bezorgd maakt.

Dat er vele voorstanders waren voor de uitbreiding van de oude school bewijst ook het bedrag van ƒ.100.000 dat aan de minister was aangeboden voor de vernieuwing.

Het verzoekschrift werd verworpen en in datzelfde jaar 1918 kwam er op de 'Rijks' een 4e klas met 6 leerlingen. In 1919 kwamen deze zes in de 5e klas en in de zomer van 1920 haalden allen het eindexamen. Het mondelinge gedeelte daarvan werd door een commissie, en dus niet door de eigen leraren afgenomen. Het schriftelijk examen dat er aan vooraf ging was wel voor het gehele land gelijk.

Maar de R.K. h.b.s. kwam er toch ook en tenslotte bleek dit alles voor Helmond een grote vooruitgang. Want de jongens wier ouders niet voelden voor openbaar onderwijs, konden nu toch een einddiploma halen en dus ook een universitaire opleiding volgen.

Helmond, dat in 1918 reeds 18.000 inwoners telde had nu ineens twee h.b.s.-en met 5-jarige cursus.

Thans,in 1984, is de stad uitgebreid en telt de gemeente een inwonersaantal van 60.000. Wellicht heeft het feit dat er goede onderwijsmogelijkheden bestaan daaraan meegewerkt.

Copyright.

DE LELIE ONDER DE DOORNEN VAN BINDEREN

J. J. F. de Waal

Binderen vroeger en nu.

In de historische literatuur over Helmond wordt met Binderen praktisch altijd de middeleeuwse abdij bij Helmond uit de eerste helft van de 13de eeuw bedoeld. Zoals bekend is deze abdij na de vrede van Munster in 1648 opgeheven, vervolgens tot herenhuis omgebouwd en ten slotte omstreeks 1776 afgebroken (1). G.J. van Bussel heeft in een vorige aflevering van dit blad verduidelijkt dat Binderen oorspronkelijk de geografische benaming was van een door de rivier de Aa omspoeld, dus op een eilandje gelegen stuk grond (2).De plaats waar de abdij ontstond werd vereenzelvigd met haar latere naam: de abdij van Binderen of, kortweg,Binderen. Officieel luidde haar naam echter Keizerinneplaats (Locus Imperatricis). Zelfs het bekende aardrijkskun-

Exterieur van de Kapel van Onze Lieve Vrouw van Binderen, Lelie onder de Doornen

dig woordenboek van Van der Aa uit 1840 noemt Binderen niet als veldnaam, buurtschap of landgoed, maar vermeldt: 'Binderen of Benderen, voormalig vrouwenkl., of liever adellijk stift, van de Cistercienser orde, in de Meijerij van 's Hertogenbosch, kw.Peelland, prov.Noord-Braband, onder Helmond, van waar het ¼ u. Noordwaarts lag' (3).

Onder Binderen verstaat men tegenwoordig gewoonlijk het door een gracht omgeven gebied te Helmond-Noord, dat globaal gezien wordt ingesloten door achtereenvolgens: de Zuid-Willemsvaart plus de Aa in het westen, het Oostende in het zuiden, de Vinkelaan in het oosten en stadspark de Bundertjes in het noorden. Volgens de plattegrond van Helmond wordt alleen de verbindingsweg tussen de Helmondselaan en Bosselaan met de naam Binderen aangeduid (4).

Wees G.J. van Bussel in zijn artikel op het feit dat de geografische benaming Binderen tussen 1264 en 1300 de officiële naam van de abdij Keizerinneplaats in de schriftelijke bronnen verdrongen heeft, een soortgelijk geval doet zich voor met de aanduiding van de voormalige r.k. parochie in deze buurt. Want Binderen zullen veel bewoners van Helmond-Noord tegenwoordig vereenzelvigen met de parochie die grotendeels het gebied tussen de Zuid-Willemsvaart-Oostende-Uiverlaan-Nachtegaallaan omvatte (5). De naam luidde echter officieel: Onze Lieve Vrouw, Lelie onder de Doornen,te Binderen, Helmond.

De parochie ontstond op 1 november 1955 en ging per 1 januari 1980, samen met die van de H.Leonardus en de H.Paulus, over in de pastorale wijk Helmond-Noord. Het zichtbare teken van de parochiegemeenschap vormde de kerk van Binderen aan de abdijlaan, die op 22 april 1984 gesloten is.

Onze Lieve Vrouw, Lelie onder de Doornen.

De benaming Onze Lieve Vrouw, Lelie onder de Doornen.

voor de genoemde parochie is in 1955 natuurlijk niet uit de lucht komen vallen, maar heeft alles te maken met de Mariaverering die destijds al enige tijd op het historisch abdijterrein plaatsvond (6). Het ovale parochiestempel toont het beeld van Onze Lieve Vrouw, staande met haar kind op de arm en de maansikkel onder haar voeten, waar tevens een schaap tegen leunt (7). Aan weerszijden van het beeld van Onze Lieve Vrouw rijzen twee doorntakken en twee lelies op. In de rand van het stempel staat te lezen: O.L.Vrouw, Lelie onder de Doornen, Binderen, Helmond.
Het hier beschreven parochiestempel vertoont veel overeenkomst met het wapen van de voormalige abdij van Binderen, dat nog voorkomt op een rond zegel aan een akte van 2 juli 1444 uit het gemeentearchief van Deurne (8).Bij dit oude zegel luidt het randschrift anders, het schaap ontbreekt en in plaats van lelies zijn rozen afgebeeld. Vanwaar deze verschillen,zo zal men zich afvragen. Hiervoor moeten we dan terug naar de oorsprong van de verering tot Onze Lieve Vrouw van Binderen.

Geschiedschrijver A.M.Frenken heeft diverse publikaties over de geschiedenis van de abdij van Binderen op zijn naam staan. In een studie uit 1931 (9) besluit hij zijn publikaties met de volgende vrome verzuchting:

' Voor eenige jaren werd het denkbeeld geopperd, om op de plaats der vroegere Lieve-Vrouwen-Abdij een eenvoudig gedenkteeken te plaatsen in den vorm van een kapelletje. Mochte dit denkbeeld dit jaar 1931, nu het juist 700 jaar geleden is, dat de abdij gesticht werd, eens werkelijkheid worden ! Waar eertijds bij dag en nacht het liturgisch koorgezang der adellijke Jonkvrouwen ruischte en waar thans nog slechts te hooren is het ruischen van het ranke riet der grachten of van het golvend graan der akkers, daar zou dan ten minste van tijd tot tijd misschien nog eens een devoot 'Wees gegroet' gepreveld worden ter eere van...de Lieve Vrouw van Binderen.'

Een aantal jaren na Frenkens publikatie ontstond het z.g. Comité-Binderen, de latere Stichting Onze Lieve Vrouw van Binderen. Deze kocht een oude schaapskooi op het vroegere abdij-terrein aan en richtte die in tot Mariakapel (10). Beeldhouwer Charles Vos uit Maasstricht kreeg de opdracht om voor de kapel een Mariabeeld te ontwerpen. Hij liet zich daartoe door het reeds genoemde oude zegel der abdij inspireren. Het toegevoegde schaap aan de voeten van Onze Lieve Vrouw zal een aanduiding vormen dat de huidige kapel vroeger een schaapskooi geweest is.

De tekst op de rand van het oude abdijzegel reconstrueerde A.M.Frenken als: 'Sigillum Conventus Beate Marie de Benderen' (Zegel van het klooster van de H.Maria van Binderen) (11). Daarentegen luidt het randschrift van het parochiestempel: ' O.L.Vrouw, Lelie onder de Doornen, Binderen, Helmond ',geïnspireerd door de uitleg die A.M.Frenken gaf voor de twee opschietende rozenstengels met doornen aan weerszijden van het beeld op het oude abdijzegel. Frenken suggereerde dat de afgebeelde doornen de bekende regel uit het Hooglied (hoofdstuk II, vers 2) verzinnebeelden, waar over de bruid geschreven staat, dat ze is: 'Sicut lilium inter spinas' (Als een lelie onder de doornen) (12). De betekenis van deze tekst spreekt voor zichzelf.

In het parochiestempel blijkt dat de desbetreffende regel uit het Hooglied toegepast op Maria en zijn tevens de rozen vervangen door lelies om de voorstelling geheel met het randschrift te laten overeenstemmen. Of dit theologisch en iconografisch wel allemaal klopt, is maar de vraag. Frenkens suggestie dat de doornen op het oude zegel de aangehaalde regel uit het Hooglied verzinnebeelden is op zijn minst gezocht. Waarom alleen iets over de doornen meegedeeld en niet over de daarbij afgebeelde rozen ? 'Geen rozen zonder doornen', luidt een zegswijze; ze zijn een natuurlijke combinatie. Even voor de hand liggend zou daarom verwezen kunnen worden naar de benaming van Maria als 'mystieke roos', welke ook bestaat. Het zou interes-

Plechtige processie tijdens het overbrengen van het beeld van Onze Lieve Vrouw van de Leonarduskerk naar de kapel, 12-10-1941

sant zijn eens na te gaan of een voorstelling van Maria tussen rozentakken aansluit bij bestaande oude afbeeldingen dan wel wat de betekenis ervan kan zijn. En mag de Oud-Testamentische bruid uit het Hooglied, ' de lelie onder de doornen', zonder meer met Maria vereenzelvigd worden (13) ?

Weer vrouwelijke religieuzen te Binderen.

De Stichting Onze Lieve Vrouw van Binderen wilde op de gelijknamige plaats aanvankelijk de Mariaverering herstellen overeenkomstig de doelstelling van haar statuten: 'Art. 2. Zij heeft ten doel: op den ouden abdij-grond van Binderen de vereering van en de devotie tot ons aller Moeder Maria, onze Lieve Vrouw van Binderen, Lelie onder de doornen, in eere te herstel-

len en in vollen luister te doen opbloeien, om zoo door Maria Christus beter te leeren kennen en na te volgen. Bovendien zal gestreefd worden naar: a. den wederopbouw van de Maria-abdij met vestiging daarin van eerwaarde Zusters met aanbidding van het H. Sacrament; b. de vorming op den ouden abdij-grond van een centrum van Katholiek Leven' (14). Er zou dus een kapel met zusterklooster komen, want Binderen moest een godsdienstig centrum worden. Toen op 12 oktober 1941 het Mariabeeld van Charles Vos in plechtige processie en onder enorme publieke belangstelling van de St.Leonarduskerk naar de nieuwe Mariakapel was overgebracht, betekende een volgende stap de oprichting van een klooster (15). De secretaris van de genoemde stichting, J.W.Snackers, kwam spoedig in contact met de zusters dominicanessen van Bethanië uit Venlo, die naar Helmond werden uitgenodigd (16). Zolang er nog geen nieuw gebouw stond zouden de zusters in een boerderij te Binderen haar intrek nemen. Tien van haar viel op 8 december 1945 ondanks een ijzige kou een warm onthaal ten deel. Ze zijn echter niet lang te Binderen gebleven. De zusters bleken van plan een voorgdijgesticht op te richten omdat ze hun taak meer op het sociale vlak vonden liggen. De stichting zag, evenals veel anderen in Helmond, liever een beschouwende orde te Binderen om de abdijgedachte te doen herleven. De tegenstellingen liepen zo hoog op dat de zusters op 30 juli 1949 met de noorderzon vertrokken uit hun provisorisch kloostertje.

Voordat de zusters naar Binderen kwamen, was er gecorrespondeerd over een passende naam voor het nieuwe Helmondse klooster. Leliëngaarde of Leliënhof is toen door Koos Wasser uit Mierlo-Hout voorgesteld aan J.W. Snackers, omdat de orde van de zusters dominicanessen van Bethanië ook de leliënorde genoemd wordt (17). Wasser besefte dat de naam niet teruggreep op de historie van Binderen, maar wel, zoals hij schreef: 'Op de Eeuwige Historie, op Hem, die de historie is van tijd en eeuwigheid, wijl de Leliënorde streeft naar het veredelen van de doornen in den Wijngaard des Hee-

ren tot blanke lelies, bloeiende ter eere van Hem, die op Golgotha zijn leven gaf voor alle zielen.'

Algemene overste moeder Imelda uit Venlo schreef over deze gesuggereerde naam in een brief aan de Stichting Onze Lieve Vrouw van Binderen het volgende:

' Leliëngaarde klinkt zeer mooi en ook de uitleg, hoewel een beetje gezocht, is niet onaardig. Maar m.i. geven wij door een naam Koninginnedal meer eer aan Maria, terwijl men bij Leliëngaarde meer aan de Orde en de bewoonsters denkt. Ik voor mij vind de historische naam ' Sancta Maria de valle imperatricis ' zeer mooi. Is daar geen mooie Nederlandsche vertaling voor te vinden ? O.L.Vrouw van het Keizerinnedal of iets dergelijks of alleen Keizerinnedal ? Maria is toch ook Imperatrice! En bovendien wordt de traditie voortgezet, die in Binderen toch zoo'n grote rol speelt. Van de week kreeg ik al een paar brieven met 'Koninginnedal'!Ik heb er hartelijk mee gelachen.' (18)

Uit deze laatste passage blijkt dat de moeder-overste der zusters dominicanessen van Bethanië te Venlo niet op de hoogte was van de officiële naam van de oude abdij Keizerinneplaats (Locus Imperatricis) te Binderen. In een andere brief aan de stichting had ze het zelfs over Binderen als ' het terrein, waar een een Benedictinessenklooster gestaan heeft ' (19) ! Verwarring alom dus.

Parochie van Binderen.

Dertig jaar geleden zag de Stichting Onze Lieve Vrouw van Binderen een kans om haar ideaal van een godsdienstig centrum op het oude abdijterrein te verwezenlijken (20). De gemeente Helmond had een nieuwe wijk gepland ten noorden van het Oostende in de buurt van Binderen. Er zou ook een nieuwe parochie opgericht worden. Wat was er nu mooier dan een kerk op dat historisch terrein ? De stichting zat echter met het

Het door beeldhouwer Charles Vos uit Maastricht vervaardigde houten beeld van Onze Lieve Vrouw van Binderen, dat sinds 1941 wordt vereerd

probleem dat ze niet bij machte was de grond daarvoor, die in verband met de bestemmingsplannen van de gemeente onderhand gekocht zouden moeten worden kon aankopen. De stichting spoorde het kerkbestuur van de jonge parochie aan om zulks te doen, wat ook gebeurde. Doch nauwelijks was de grond verworven of de gemeente begon haar uitbreidingsplannen naar de kanten van Bakel te ontwikkelen. Er zijn daarna zeven jaar lang in de buurt van Binderen geen huizen meer gebouwd. En toen de gemeente na verloop van tijd in Helmond-Noord ging uitbreiden, mocht er op het abdijterrein geen kerk komen, omdat de plaats niet centraal genoeg in de nieuwe wijk lag. Er zou uiteindelijk in de buurt, aan de Abdijlaan, een noodkerk verrijzen: de kerk van Onze Lieve Vrouw, Lelie onder de Doornen. De bevolking is echter altijd blijven spreken van: de Kerk van Binderen. Het oorspronkelijke, door Charles Vos ontworpen beeld van Onze Lieve Vrouw van Binderen wordt echter sinds 1941, geflankeerd door twee doorntakken en lelies in de Mariakapel op het historisch abdijterrein

vereerd. Deze kapel staat onder beheer van de gelijknamige stichting.

Historische Mariaverering ?

De term ' Conventus Beate Marie de Benderen'(Klooster van de H.Maria van Binderen) zoals die volgens A.M. Frenken in het randschrift van het oude zegel der abdij aan de akte van 2 juli staat, verdient nog enige aandacht. Hoewel de abdij officieel Keizerinneplaats heette, is de veel verbreide zienswijze dat Maria te Binderen eeuwen lang op bijzondere wijze vereerd werd slechts gedeeltelijk waar. Volgens het bekende verhaal van A.Wichmans zou de abdij van Binderen ter ere der H.Maagd gesticht zijn. In ieder geval behoorde zij tot de orde der cisterciënzerinnen en was dus een Lieve-Vrouwe-abdij (21). De verering van Maria bereikte juist bij genoemde orde een bijzondere bloei.Bernardus van Clairvaux (1090-1153), een belangrijk cisterciënzer, is bekend om zijn grote Mariadevotie; hij geldt veelal als grondlegger, niet alleen van de Christusmystiek, maar ook van de Mariamystiek. Overigens ontstond gedurende de 12e eeuw algemeen een bijzondere Mariaverering zowel onder monniken als onder minnezangers of troubadours. In de kunst ziet men de Mariaverering van de cisterciënzers in talrijke werken en op veel plaatsen nog uitgedrukt. De wetenschap dat alle kloosters van de cisterciënzer orde aan Maria zijn toegewijd houdt in, dat Maria in het klooster van Binderen eeuwen lang vereerd is. Als traditionele bedevaartplaats van Onze Lieve Vrouw is Binderen echter zeker niet te beschouwen (22). Onder invloed van de naspeuringen van A.M.Frenken is na 1931 kunstmatig een devotie tot Onze Lieve Vrouw van Binderen in het leven geroepen. Misschien bevorderd door de toenemende oorlogsdreiging van toen, misschien ook als laatste opleving van het Rijke Roomse Leven. Rond die tijd ontstonden op vele plaatsen Mariakapellen en -devoties.

Ofschoon er van de Stichting Onze Lieve Vrouw van Binderen briefhoofden en ouder drukwerk bestaat met de afbeelding van het oude abdij-zegel uit 1444 (dus van Maria tussen rozen met doornen in plaats van tussen lelies met doornen) is het opvallend dat in allerlei folders, brochures, prentjes e.d. van de stichting sprake is van O.L.Vrouw van Binderen, Lelie onder de Doornen, of van ' het oude Helmondsche gebruik Maria te vereren onder de titel: ' Lelie onder de doornen'' (23). De katholieken van Helmond werden in 1941 bijvoorbeeld via een pamflet van de stichting opgeroepen om het oude gebruik weer in ere te herstellen door ' de Moeder-Maagd openlijk te vereren als de Lelie onder de doornen, zoals onze voorouders Haar in vroeger tijden op 'Binderen' aanriepen (24).

Er is rond 1941 veel onzin beweerd over de zogenaamde historische devotie tot Onze Lieve Vrouw van Binderen, Lelie onder de Doornen. De uitvoering van het Mariabeeld door kunstenaar Charles Vos liet de fantasie vaak de vrije loop- Er ontstonden liederen en gedichten met bekende en gezochte toespelingen op blanke, reine lelies, verdoolde schapen en stekelige doornen; dergelijke beeldspraak deed het in deze landelijke omgeving van Binderen erg goed. Een klein voorbeeld vormen de volgende strofen van een gedicht op de achterzijde van een devotieprentje: ' Gij staat in de velden bij weer en wind,/ en houdt in Uw armen het Goddelijk Kind; /
En wij zijn de schaapjes,in doornen verward,/ met pijn aan de voeten en pijn in het hart,' Enzovoorts....(25).

De gezwollen tekst van de feestpredikatie, gehouden tijdens de plechtigheid van het overbrengen van het Mariabeeld naar de kapel op 12 oktober 1941, bevatte zelfs een aanwijsbare geschiedvervalsing, waar gezegd werd: ' De historie heeft ons een oud zegel bewaard, waarop Maria staat afgebeeld als de Moeder met het Goddelijk Kind. Rondom haar beeltenis bevindt zich een

krans met doornen, en op het zegel staan vier woorden in het Latijn geschreven: ' Sicut lilium inter spinas', als een lelie onder de doornen.' (26) Maar och, wat deed het ertoe ? Het klonk immers prachtig !

Besluit.

Al met al schijnt ' Onze Lieve Vrouw van Binderen ', historisch gezien en ook gelet op het randschrift van het oude zegel der abdij uit 1444 (Conventus Beate Marie de Benderen), een meer verantwoorde benaming dan ' Onze Lieve Vrouw, Lelie onder de Doornen ' ; deze laatste werd, zover ik heb kunnen nagaan, slechts ingevoerd door de suggestie die A.M.Frenken in zijn artikel uit 1931 deed. Nu echter de r.k.parochie van die naam sinds 1 januari 1980 opgeheven en haar 'noodkerk' sinds 22 april 1984 gesloten is, lijkt deze, mijns inziens zo onzinnige, titel voor Maria gedoemd tot uitsterven, want de gelovigen zijn het door lelies en doornen geflankeerde beeld in de kapel sinds 1941 altijd als ' Onze Lieve Vrouw van Binderen ' blijven vereren. De ' Lelie onder de Doornen ' heeft bij de Helmondse bevolking terecht nooit echt wortel geschoten.

VOETNOTEN.

1. J.J.M.Heeren, Oorsprong van de devotie tot O.L.Vrouw van Binderen en beknopte geschiedenis van de abdij van Binderen onder Helmond, Helmond 1944, blz. 11-13.
2. G.-J. van Bussel, De oude cisterciënzer-abdij onder Helmond. Een overzicht van de aan de abdij gegeven namen en de verklaring van de naam ' Binderen ', in: Helmonds Heem, nr.1, maart 1984. blz.1-19.
3. A.J.van der Aa, Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden, tweede deel, Gorinchum 1840, blz.447.
4. Officiële plattegrond van Helmond, Helmond 1980.
5. (J.J.F.de Waal), De herinnering blijft.... Kerk van Binderen,1957-1984, Helmond, 1984. (J.J.F.de Waal), Kerk van Binderen, in de rubriek 'Uit de Stadscomme' van het Helmonds Dagblad, 19 april 1984. De eerstgenoemde publikatie bevat geen bronnenopgave. De gegevens ervoor zijn vooral ontleend aan vele afleveringen van het vroegere parochieblad ' Stem van Binderen' en aan een op geluidsband opgenomen gesprek met J.Schellekens, de eerste pastoor van de vroegere parochie. De afleveringen van de 'Stem

van Binderen' zijn eigendom van de r.k.parochie Helmond-Noord; de genoemde geluidsband berust bij de gemeentelijke archiefdienst van Helmond.

6. Hoewel ik niet in de gelegenheid ben geweest om het parochiearchief te raadplegen in verband met de naamgeving van de parochie, ga ik er toch van uit dat de naam Onde Lieve Vrouw, Lelie onder de Doornen, ontleend is aan de bestaande Maria-devotie te Binderen.

7. (J.J.F. de Waal), De herinnering blijft.... Kerk van Binderen,1957-1984, Helmond 1984. Het parochiestempel staat achter op de omslag van de uitgave.

8. Van dit zegel is een duidelijke foto gereproduceerd in: A.M.Frenken, De abdij van Binderen onder Helmond, in: Bossche Bijdragen, deel XI. 1931-1932, tussen blz.102-103.

9. A.M.Frenken, a.w., blz. 102-148.

10. J.J.M.Heeren,a.w., blz. 18.

11. A.M.Frenken, a.w., blz. 103, voetnoot 1.

12. A.M.Frenken, a.w., blz. 102-103.

13. Zie bijvoorbeeld: De Bijbel, Band III, Amsterdam/Leiden/Haarlem 1971, blz. 1416 en 1419. In deze uitgave van de bijbel, rijk geïllustreerd en voorzien van vele toelichtingen, wordt gesteld dat men er tegenwoordig vrij algemeen toe overhelt het Hooglied te beschouwen als een bundel liefdesliederen, die de relatie tussen twee mensen bezingen. A. Chouraqui zegt o.a.: ' Allerlei stellingen over het Hooglied zijn naar voren gebracht en met veel verve verdedigd. Het is een mystiek gedicht genoemd, aan allegorie, een opera, een erotisch gezang, een moraliserend drama, een bruilofslied, een ode, een cantate, een essay over de geschiedenis, over de vorming van het heelal of over theologie, een mythe, een hymne ter ere van de Mesopotamische god Tammuz of van de Babylonische godin Istjar, van Christus of van Israëls Messias.' Hieruit blijkt dus wel dat men er alle kanten mee uit kan. Veelal wordt erop gewezen dat het Hooglied voor de christenen het mystieke huwelijk tussen Christus en Zijn Kerk bezingt. Onder de vele opvattingenover het Hooglied in het geraadpleegde, hier aangehaalde, werk trof ik slechts één geval met zwakke verwijzing naar Maria aan, namelijk bij de Nederlandse theoloog Cornelius a Lapide (1567-1637). Volgens hem is de bruid in dit lied de mensheid, in tweede instantie de Kerk en in afgeleide zin Maria en de vrome ziel.

14. Gemeentearcief van Helmond. Archief van de Stichting Onze Lieve Vrouw van Binderen, inventarisnummers 6 en 13. De bisschoppelijke goedgekeurde definitieve stichtingsakte is op 1 november 1945 getekend.

15. Gemeentearchief van Helmond. Archief van de Stichting Onze Lieve Vrouw van Binderen, inventarisnummer 17. Zie ook: (J.J.F.de Waal),Keizerinnedal, in de rubriek 'Uit de Stadscomme' van het Helmonds Dagblad, 4 dec. 1980.

16. Zie voetnoot 15.

17. Gemeentearchief van Helmond. Archief van de Stichting Onze Lieve Vrouw van Binderen, inventarisnummer 17, ingekomen brief van 13 december 1945.

18. Gemeentearchief van Helmond. Archief van de Stichting Onze Lieve Vrouw van Binderen, inventarisnummer 17, ingekomen brief van 18 december 1945. Uit een brief van het college van regenten van de stichting d.d. 4 januari 1946 aan moeder-overste Imelda te Venlo blijkt dat men het kloostertje te Binderen Keizerinnedaal noemde (inventarisnummer 26).

19. Gemeentearchief van Helmond. Archief van de Stichting Onze Lieve Vrouw van Binderen, inventarisnummer 14, ingekomen brief van 31 mei 1944.

20. (J.J.F.de Waal), De herinnering blijft.... Kerk van Binderen, 1957-1984, Helmond 1984.

21. A.Wichmans, Brabantia Mariana tripartita, Antwerpen 1632, blz.652-657. N.Mussbacher, Die Marienverehrung der Cistercienser, in: A.Schneider (hrgb.), Die Cistercienser - Geschichte - Geist - Kunst, Köln 1974, blz.

22. Een bedevaartplaats Binderen of een verering van Maria als Onze Lieve Vrouw van Binderen, Lelie onder de Doornen, komt dan ook nergens voor in: P.J.Margry, Bedevaartplaatsen in Noord-Brabant, Eindhoven 1982. Ook het reeds aangehaalde werk van A.Wichmans (zie voetnoot 21) zwijgt erover.

23. Gemeentearchief van Helmond. Archief van de Stichting Onze Lieve Vrouw van Binderen, inventarisnummers 4 en 33 (voor het briefhoofd), 12 en 35.

24. Zie voetnoot 23. Bedoeld pamflet is ingeplakt in een fotoalbum (inventarisnummer 35).

25. J.J.M.Heeren, a.w., blz.19. Zie ook: Gemeentearchief van Helmond. Archief van de Stichting Onze Lieve Vrouw van Binderen, inventarisnummer 10.

26. Zie voetnoot 23. De tekst van de bedoelde feestpredikatie is ingeplakt in een fotoalbum (inventarisnummer 35).

NAWOORD.

Kort nadat ik mijn artikel had ingeleverd, attendeerde redactielid van Helmonds Heem G.-J. van Bussel me op het feit dat de tekst uit het Hooglied (II,2) : ' sicut lilium inter spinas ', in de bestaande literatuur regelmatig op Maria is toegepast. Zonder er een uitgebreid onderzoek naar verricht te hebben betwijfelde ik in mijn artikel of Maria wel zo vanzelfsprekend met 'als een lelie onder de doornen' vereenzelvigd kan worden. G.-J. van Bussel ontleende zijn bewering aan een werk van Anselm Salzer dat hij tijdens een bezoek aan de Achelse Kluis had ingezien en aan een gesprek dat hij in genoemde trappistenabdij te Achel hierover voerde met de trappist Edmundus Mikkers (1). Omdat ik geen kans meer zag alle door G.-J. van Bussel verstrekte gegevens, waarvoor ik hem overigens vriendelijk dank zeg, te verwerken in mijn reeds ingeleverde bijdrage voor deze aflevering van het heem-

kundeblad, volgt hier een beknopte weergave van de bestaande opvattingen.

' Als een lelie onder de doornen ' blijkt een zinnebeeld dat in de literatuur sinds de 12de en 13de eeuw op Maria is toegepast. Deze aanhaling uit het Hooglied wordt echter beslist niet als een vaste titel voor Maria beschouwd. Zover bekend komt de desbetreffende voorstelling behalve te Binderen (en daar pas sinds 1941) alleen bij de cisterciënzerinnenabdij Leeuwenhorst in Zuid-Holland voor.

Maria wordt veelvuldig met allerlei bloemen en planten vergeleken of vereenzelvigd, in het bijzonder met de lelie als symbool van zuiverheid en met de roos als symbool van maagdelijkheid, bevalligheid en liefde.

'In der Mariologischen Symbolik ist die Rose ein Bild der Anmuth und Liebe der Jungfrau, zumeist mitbezug auf Eccli. 24,18 und Hohel. 2.2., an welch letzterer Stelle aber die neueren Bibelübersetzer nicht mehr 'Rose', sondern 'Lilie' lesen. Oft ist Maria auf bildlichen Darstellungen von Rosen umgeben.' (2) Het is dus mogelijk dat lelies naderhand rozen vervangen op voorstellingen waar Maria oorspronkelijk door rozen wordt omgeven, zoals op het zegel van de abdij van Binderen d.d. 2 juli 1444 (3).

De opvattingen die uit het werk van A.Salzer spreken tasten de strekking van mijn artikel niet wezenlijk aan. Mijn bezwaar dat Frenken het vers ' als een lelie onder de doornen' uit het hooglied in onze tijd nog schijnbaar moeiteloos met Maria verbindt, blijft bestaan. Bij Frenken heb ik ook nergens een verwijzing van het zinnebeeld ' als een lelie onder de doornen' voor Maria naar de bestaande literatuur of theologie kunnen ontdekken, wat men van hem als priester toch wel zou verwachten.

VOETNOTEN.

1. Anselm Salzer, Die Sinnbilder und Beiworte Mariens in der deutschen Literatur uns lateinischen Hymnenpoesie des Mittelalters, Darmstadt 1967² (eerste uitgave: 1886-1894).

2. Anselm Salzer, a.w., blz. 183-192. Zie voor het zinnebeeld van de lelies voor Maria in hetzelfde werk o.a. blz. 162-170.

3. In zijn artikel: De Cisterciënzerinnen abdij Binderen bij Helmond (1), in: Cîteaux in de Nederlanden, deel VII, Westmalle 1956, blz.190-214, schrijft A.M.Frenken op blz.196, voetnoot 31: ' In BB 11,1931-1932, 102-103, stelden wij bij een reproductie van het zegel de vraag, of de rozenstengels niet de doornen van Cant. 2,2 zouden betekenen en dus de woorden zouden verzinnebeelden: Sicut lilium inter spinas. Sinds wordt ' de Lieve Vrouw van Binderen ' te Helmond vereerd onder de titel ' Lelie onder de doornen '. Het blijkt dus dat Frenken in de gehele rozenstengels de doornen van het Hooglied gezien heeft. Mogelijk was hij op de hoogte van genoemd gebruik, dat rozen op voorstellingen met Maria verwisseld kunnen worden voor lelies. Indien hij het gebruik kende, is het toch vreemd dat hij daarover niets meedeelt.

J.J.F. de Waal.

KLOOSTERORDES

Jan Zeeuwen

Als uitvloeisel van een godsdienststrijd tussen katholieken en protestanten, de Kulturkamp, in het 19e-eeuwse Duitsland werd in het begin van deze eeuw een Duits Moederhuis van Missiezusters naar Nederlandse bodem overgebracht vanuit Afrika.
Het betrof de Congregatie van Missiezusters van het Kostbare Bloed, waarvan de stichter, de trappist Franz Pfanner, in 1901 besloot voorlopig Helden-Panningen als domicilie te kiezen; bijna gelijktijdig nam hij het besluit een missieklooster onder de rook van Helmond te bouwen en wel op Aarle's Broek in Aarle-Rixtel.

Gegrondvest was de Congregatie in 1885 in het Zuid-Afrikaanse Marianhill, maar omdat de praktijk uitwees, dat situering in Europa veel efficiënter was, werd het Duitse Rijnland als vestingsplaats aangewezen. Omdat al spoedig bleek, dat daar moeilijkheden rezen, prefereerde abt Pfanner het aangrenzende,puur-katholieke zuid-Nederland, in plaats van het woelige Duitsland.

Na veel beraadslagingen werd aan de Roermondse architekt Franssen opdracht gegeven een Moederhuis voor 120-

150 zusters te ontwerpen. Aannemer Kocken belastte zich met de uitvoering, waarmee een bedrag gemoeid was van f.75.000,--.

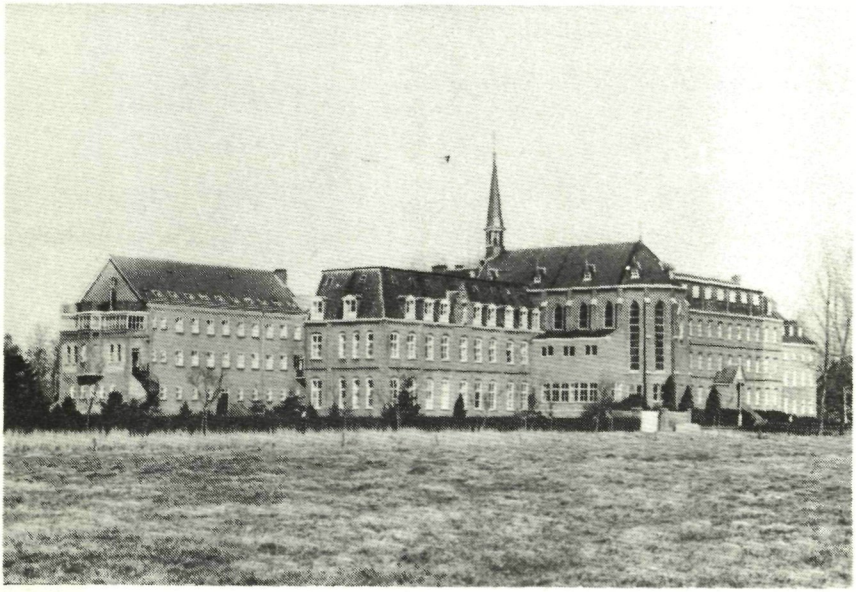

Klooster van Missiezusters van het Kostbare Bloed onder Aarle-Rixtel

Op 15 juli 1903 was het zo ver en werd de nieuwbouw betrokken door 74 zusters; een paar weken daarvóór arriveerde de voorhoede, enkele zusters, aan het Helmondse tramstation en werd welkom geheten door 'Herrn A. Spoorenberg', zoals de kroniek vermeldt. Het bleef niet alleen bij woorden, maar bovendien overhandigde hij enkele kado's, t.w. een bedrag voor de nieuwbouw, een wekker en enkele keukenspullen.
De nonnen namen met hun gezelschap, een 7-tal koeien en wat kalveren, plaats in de Bossche Tram en na drie kwartier stoomde de karavaan het klooster binnen.

Met vermoeide zusters en afgetobde koeien en kalveren, die blij waren dat de route ten einde was.

Op 17 juli 1903 vond de feestelijke inzegening plaats van kapel en huis; celebrant was pater Immediatus.Op 6 oktober 1906 werd de pauselijke goedkeuring verkregen, die de erkenning inhield, dat het Moederhuis in Aarle-Rixtel accoord was bevonden.

Na enkele rustige jaren kwam in augustus 1914 een kink in de kabel en brak de eerste wereldoorlog uit, die bijna heel Europa in vuur en vlam zette.

Nederland, dat aan het oorlogsgeweld ontsnapte, mobiliseerde toch en de knechts, die de velden van het klooster bewerkten, werden onder de wapenen geroepen, zodat de zusters noodgedwongen de veldarbeid overnamen.

Al meteen aan het begin van de oorlog nodigde de burgemeester van Aarle-Rixtel, Albers Pistorius, de zusters uit toe te treden tot het Ned.Rode Kruis.Deze verklaarden zich onmiddellijk bereid zoveel mogelijk zieken op te nemen. Hiertoe werden een vleugel en de bezoekersafdeling tot ziekenkamers ingericht en 65 bedden stonden klaar voor de noodlijdende evenmens. Naar buiten was de vlag van het Rode Kruis goed zichtbaar en veel prominenten bezochten het noodhospitaal.

Een hoogtepunt vormde 29 september 1914,toen de prille koningin Wilhelmina met echtgenoot Prins Hendrik, met groot ceremonieel werd ontvangen. Zij informeerde eerst naar doel en werkwijze van de Congregatie en dankten na rondleiding de zusters voor de grondigheid, waarmee het hospitaal was opgezet. Omdat Nederland niet in de oorlog werd betrokken, bleven de gewonden uit. Wel werden er zieken behandeld van de 170 Belgische vluchtelingen, die in een Verenigingshuis in Aarle-Rixtel waren ondergebracht.

Omdat de congregatie aan het einde van de vorige eeuw was gesticht, moesten in onze dertiger jaren de eerste jubilea worden gevierd. Op 8 december 1938 was het

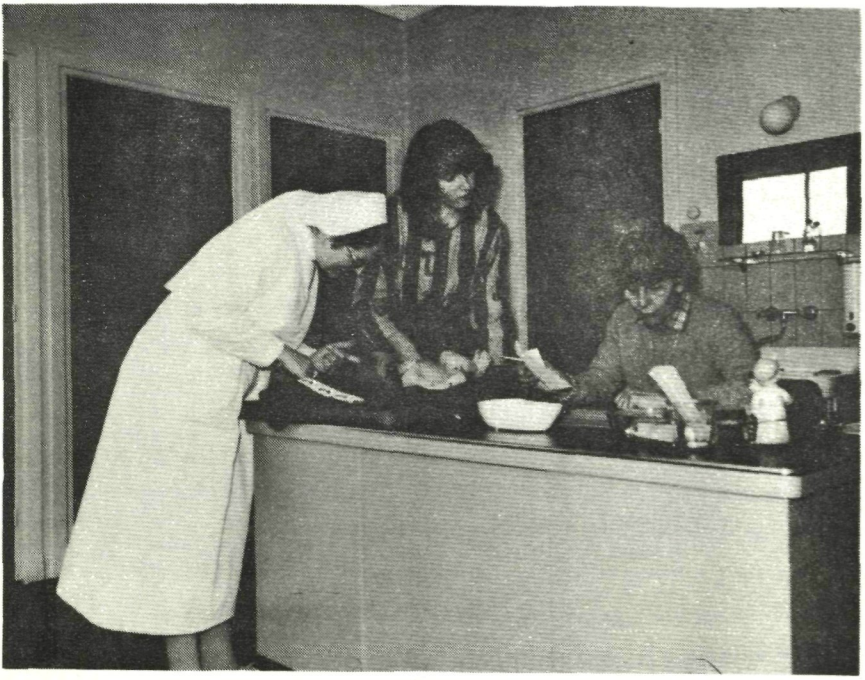

Als kraamhulp in een Aarle-Rixtelse wijk

groot feest in het klooster, want toen herdacht Moeder M.Paula haar 50-jarig kloosterjubileum; het eerste van de Congregatie.

In datzelfde jaar besloot men een nieuwe vleugel, het Theresia-tehuis te bouwen voor oude en ziekelijke zusters, die uit de Afrika-missie naar het Moederhuis terugkeerden.

Enkele jaren later, in 1939 en 1940, trilde Europa weer op haar grondvesten en brak de Tweede Wereldoorlog uit, die ook Nederland in haar val meesleurde. Gelukkig werd het klooster niet in de gevechtshandelingen betrokken en kwam het heelhuids uit de strijd. Wel werd op 2 december 1942 de torenklok gevorderd om omgegoten te worden tot wapentuig en trokken bijna dagelijks, vanaf die periode, honderden bombardementsvliegtuigen over het klooster om Rijn- en Roergebied te bombarderen.

In augustus en september 1944 was de nood echter hoog en werden honderden geëvacueerde bewoners van Aarle-Rixtel e.o. opgenomen. De zomer van 1945 bracht tientallen bevrijde gevangenen uit de concentratiekampen, die in het klooster liefderijk werden verzorgd. Ook werd onderdak verleend aan een groep meisjes uit Rotterdam, die een paar weken op krachten mochten komen.

Omdat de kloosterkerk al jaren sterk verouderd was, kon eerst in 1962, dus 17 jaar na de oorlog, begonnen worden met vernieuwing.
Die hernieuwde kerk werd door bisschop Bekkers op 1 juli 1963 ingezegend; 48 eregasten waren daarbij aanwezig, waaronder velen die met hun bijdrage verbouwing hadden mogelijk gemaakt. Bovendien ontving zuster Tertula van de bouwvakkers van de nieuwbouw een bedrag van f.400,--; vrijwillige bijdrage tot aankoop van een monstrans.

Veel van deze gegevens waren vermeld in het omvangrijke boekje ' 75 Jahre heilig Blut ', dat in juli 1978 verscheen; met talrijke foto's van stichter, wapen, zusters en Joachim, de kostelijke trappist, die zoveel jaren trouw en bescheiden voor het klooster werkte. Maar ook afbeeldingen van zusters, die kunstzinnig tekenden, in de bakkerij het brood uit de oven haalden of boeken inbonden.

Een springlevende gemeenschap in 1978, bij drie-kwart eeuw bestaan. Dat kon niet meer gezegd worden van de Capucijner-gemeenschap in Helmond. Een handvol kloosterlingen was verspreid over onze stad en leidde enkele parochiekerken. De Paterskerk was orgelmuseum geworden en het klooster 'Den Herd' genaamd, diende als onderkomen voor daklozen.

De bruine pij met capuchon en wit koord was uit het Helmondse straatbeeld verdwenen. Op één uitzondering na: de bruine pater Nicodemus. De milde biechtvader, conrector van het St.Lambertusziekenhuis fietste tot op hoge leeftijd door Helmonds dreven en werd al doende een bekende figuur. Dat deed hij tot zijn 78e le-

vensjaar, begin maart 1983, toen hij zijn gouden priesterjubileum vierde. Een dag later overleed hij. Aan een werkzaam leven was een einde gekomen. Met zijn soberheid in de dertiger- en de veertiger jaren en zijn overvloed daarna.

Ontwerp van glas-in-lood-ramen van de kapel: zuster M. Hadwig Münz

Interieur van de Paterskerk

De Paterskerk werd omgebouwd tot Helmondse Muziekhal; een orgelmuseum, waar op zaterdagmiddagen vlot door ouderen wordt gedanst en waar o.a. een pittig glaasje bier wordt geschonken.

' Un hil verschil mè vruger ', zei Piet de kastelein, ' toen klonk ur dik ut Magnificat'.

'Ja', lachte Jean-Claude, 'en nou When the Saints go marchin'in '.

' Allebei un stukske roomse blijheid ', grolde jhr.Emile.

' Ik denk wel us ', viel broeder Olijf in, 'Wa zal Jezus lache, as ie al die wèverkes in zun huis zie swinge '.

' Zun huis an dun Boulevard des Capucines', grapte Lowie.

' Dès verlede tijd', antwoordde de dove Gregoor berustend, ' mar wor zin al die paoterkes toch, wor zin ze geblivve ? '.

DIENSTBODE TE HELMOND IN DE JAREN DERTIG

Giel van Hooff

Volgens de beroepstelling van 1889 werkte er in Nederland ruim 40% van de vrouwelijke beroepsbevolking in de huishoudelijke dienstensector : als dienstbode , werkmeid of als wasvrouw.

Rond 1910 hadden zo'n 115.000 Nederlandse gezinnen één of meer (een kleine minderheid) dienstbode in dienst.

Ook in Helmond was voor de tweede wereldoorlog de dienstbode een bekende verschijning.

Opvallend daarbij is dat de meeste dienstboden in Helmond - je hoeft er het bevolkingsregister maar op na te slaan - van het platteland en dan vnl. van de dorpen uit de omgeving afkomstig zijn.

Eén van hen was mevrouw Kessel uit Lieshout, die hierna aan het woord komt. Zij begon in Eindhoven, maar in de jaren '30 was zij bij Helmondse families in dienst.

Binnen de redaktie is nog even een diskussie geweest of we deze verhalen uit d'oude doos wel zomaar, zonder meer konden plaatsen.Zouden zij d.m.v. een inleiding of iets dergelijks niet in hun tijd geplaatst worden ?

Mijns inziens niet: ik beschouw historische intervjoews als een prima extra bron voor het naaste verleden naast al die papiermassa's. Zoals elke bron moet ook het intervjoew op zijn/haar waarde geschat worden. Wie is er aan het woord/pen, wat is het karakter van de schrijver/spreker en de brief/intervjoew, zijn er bepaalde belangen in het geding enz.? De taak van de intervjoewer is dan door goede voorbereiding en juiste vraagstelling de bron zoveel mogelijk uit te diepen en de kwaliteit van het bronwater uit te testen.

De nu volgende verhalen spreken voor zich; de tijdsomstandigheden vormen daarbij wellicht een verklaring, maar geen excuus. De intervjoewer kent de bron goed genoeg om te durven beweren dat de werkelijkheid hier weinig of geen geweld is aangedaan.

Ons vader en moeder zaten met 6 jonge kinderen. Wij met z'n drieen, de oudste meisjes en dan kwam onze Toon - onze Toon is naar Eykelenburg gegaan, want die kon niet goed leren op school - maar wij moesten werken, want voor meisjes was d'r niks anders als werken. Toen moesten we gaan dienen. M'n oudste zus, die verdiende 'n bietje meer, 's kijke 'n tientje in de maand, m'n ander zusje 7.50 en ikke 5. Vijf gulden in de maand ben ik mee begonnen. Met 12 jaar bracht onze vader me naar Eindhoven, recht van school: vandaag naar school, merge naar Eindhoven, ik moest geld verdienen.!(...)

En toen was ik denk ik vijftien, toen kumpt onze vadder en zeettie: 'nou moette', zeettie, die mensen meer betalen of gij naar huis komme, ergens anders naar toe! Maar ons va, die had me ondertussen allang ergens anders verhuurd, dus ik ha niks te vertellen. En toen hattie met iemand in Helmond afgesproken en met Nieuwjaarsdag ben ik er naar toegegaan, met 'n vrachtwagen er naar toegebracht, want er lag ook heel dikke sneeuw en ge moest er op tijd zin. En toen zee ons vadder,op Nieuwjaarsdag er naar toe, af! Ge had niks te vertellen.

Daar heb ik 't wel een bietje zwaar gehad,hoor. Eten en drinken was er genoeg, da wil ik nie zeggen, da was er best. Maar werken: 't was nòòit genoeg , nooit, en nooit goed genoeg, die mopperden altijd. Zij was de hele dag op stap als vroedvrouw, en als ze dan thuis kwam, zat ik met 4 kleine kinderen, maar ze begon mee te mopperen, ik ha 't nooit goed gedaan. Ik moest voor het eten zorgen, voor de kinderen zorgen, voor alles. Daar moest ik buiten goan stoan wassen, daags voor kerstmis. En vreuger hadden ze echte harde winters. En bij een koude kraan moest ik buiten, anders werd binnen 't huis vuil, da mocht nie. En daar stond ik luiers te wassen met't wasbord en dan stonden m'n klompen aan de grond vastgevroren. En dan stond zij voor 't raam te kijken of ik 't goed dec. Dan moest ik die luiers drie keer in dat ijskouwe watter spoelen. Van de kou konde die was nog niet eens uitgeknepen krijgen, we hadden geen wringer, we hadden niks. En dan moest ik ze naar boven brengen naar de zolder,met

al m'n kouw. In de keuken ha'k ginne kaggel, en dan wou ik in de kinderkammer efkes m'n hande werme,maar da mocht nie: ik moest recht naar boven mee die was, en ik kon ze nie opgehangen krege van de kouw.En dan konde weer naar beneden, en al was ik zo muug:'vooruit' van 't een naar 't ander, maar ge kreeg geen tijd om oe eige te werme.

Ge werd per (kalender)jaar verhuurd, als ge bleef d'n 1e januari, dan moestte blijven tot de 31e december, want ge mocht tussenin nie naar huis komme. We hadde af en toe 'ns 'n vrije dag. Maar als ge nie klokslag op tijd thuis waart, kreegde ook weer moppers. Ge moest 's maandagsmorgens om half acht weer zorgen dagge binnenwaart.

Die'n dag dat ons va begraven is, ha ze gezeed da'k 's avonds weer thuis moest zijn. Maar ons moeder zei's nee: want die ander hoeven ook niet terug te zijn op die dag, ge blijft thuis tot mergen. Ik kom 's anderdaags thuis en d'r wordt gemopperd als ik weet nie wa, omdat ik vrijdagsavonds thuis ha moeten zijn: had zij met haar 4 kinderen gezeten.

't Is ook geweest da'k - ja, ze hadden kleine kinderen, die ha'k ook gewassen - en ik had zitten strijken tot 11 uur 's avonds. En toen ging ik met de wasmand naar boven. En toen moest ik door de huiskamer en toen kwam mevrouw' Is de was wel gestreken ? ' 'Ja' 'Laat eens kijken'. Nou hadde ze van die linne schortjes vruuger, van da heel stijf spul, en als da droog was dan konde da niet strijken, da moest eigenlijk vochtig zijn. En dan keek ze 't na en diè hemden, katoenen hemden met allemaal van die kleine plooitjes er in, nou da was zoiets moeilijks strijken. En ze pakte ze an en toen keek ze en toen was de was nie goed gestreken. En ze pakte heel de wasmand, 's avonds om 11 uur, rommelde alles door elkaar en gooide ze ondersteboven op de grond. En ik kon 's avonds om 11 uur weer opnieuw de hele was gaan staan strijken.

Op de zolder ha'k 'n kammerke, da waren vier gordijnen afgeschermd in een hoek van een grote open zolder. Nee, d'r was niks geen gerief: d'r stond een bed met 'n klein kastje en da was alles. Ge kond oe eigen nie wassen of niks, ge moest maar zien. Ik weet nie eens waar ik m'n eigen gewassen heb al die tijd, da kan ik me niet meer herinneren- da's echt - Da zal misschien zaterdag/'s zondagavond dagge 'n waskom misschien mee naar boven nam.

Ik ben ergens geweest, da'k een heel oud en klein ijzeren bed ha, da'k 's morgens wakker werd en met m'n tenen tussen 't bed zat. En de lakens: als ge skon lakens kreeg, dan werden de lakens tegen 't licht gehauwen of ze wel slecht genoeg waren, want de slechtste en de koiste lakens kreegde en de kwaaiste dekens.

Zij kwam uit Delft en ze zee altijd, 'die Brabanders eten teveel '. Kijk, da was op 'n leeftijd dagge veel eten nodig hèd en ge kreegt nie veel, toen was ik 17. Daar sliep ik in de nok van het dak en d'r stond 's-nachts ook overal 't ijs op; op de waskom, op 't bed. En dan moest ik 's morgens om 6 uren op en naar beneden. Die mensen hadden een heel grote huiskamer,maar daar hadden ze 'n kooi mee vogeltjes daar staan. En die vogeltjes die spatten en die spetterden en dan moest ik ooit drie keer op 'n dag de huiskamer doen. En iedere week moest ik alle schilderijen van de muur afhalen en poetsen. Voor da hun beneje kwamen was de huiskamer al klaar; gepoetst, zonder ete of drinken.

En hadden hun dan gegeten en waren ze weg, dan moest ik weer aan die huiskamer beginnen. En dan boven en alles, en die bedden moesten iedere week buiten. En geen eten. Ik heb ooit geràmmèld van de honger daar; ze zijn eens uitgeweest op 'n avond: ik moest daar in de keuken blijven (we hadden geen vuur in de keuken, 't was allemaal even koud) en dan moest ik 's avonds altijd dat koper - ze hadden ontzettend veel koper - tot midden in de nacht in een kouwe keuken poetsen.

't Brood stond in de huiskamer, in de dressoir in een trommel opgesloten, ik kon 't nie aan. Maar ik ging het toch eens proberen, maar ik kon er niet aan. En toen ben ik naar de kelder gegaan, om te kijken of ik daar iets eetbaars kon vinden, want ik mòèst iets hebben. Toen vond ik een pakje margarine en da heb ik achter mekaar opgegeten.

Ik at in de keuken en moest dan gelijk de familie bedienen. Voor 't luikje kreeg ik dan m'n bordje terug: 't eten da was d'r goed, maar 't was veel te weinig: twee aardappeltjes voor iemand van 17 jaar, en 'n schepje groenten, die door mevrouw waren opgeschept. Ik kreeg 's morgens twee sneetjes brood met gestampte muisjes, meer niet.

Vroeger moest je naar de kerk en dan moest je nuchter blijven, naar de kerk te communnie, op 'n zondagmorgen, en daar moest ik naar toe, maar dan moest ik de kinderen meenemen. Maar dan moest ik voor de mis biefstuk gebakken hebben voor meneer en mevrouw, en als ik dan met de kinderen thuiskwam stonden er twee sneetjes met gestampte muisjes klaar.

Ik verdiende 15 gulden in de maand, die droeg ik dan thuis af, want daar vergingen we van de ermoei. Witte was we kregen ?: 'n kwartje in de portemonnee, dagge as ge de band kapot reed, oe band kon laten maken. We konden nergens ooit uit of naar toegaan, want we hadden gin centen. Ik ben nog nooit uitgeweest in Helmond. Want als 't kermis was, dan heb ik die amper gezien: daar mochtte met de kinderen naar toe, je kreeg misschien een dubbeltje mee.

Ge moest altijd werken. Die zondag dagge daar waart - ge mogt maar om de 14 daag naar huis - dan ging mevrouw uit en meneer, en moest ik met de kinderen thuis blijven. 's Zaterdags moestte ik de was gaan stoken voor 's zondags, hout kappen en aardappel schillen voor 's maandags. De aardappelen werden voor 't schillen afgewogen, ik meen 3 kilo voor 7 mensen, maar 't

kan ook wel minder zijn geweest. En bij de melkboer - van St. Lucia uit Mierlo, daar kon je pap kopen per liter - dan mogt je net anderhalve liter nemen, dan kreeg iedereen een klein bordje pap na.

We hadden niks thuis, en daar kreeg je niks: 't is geweest da'k met 5 december, Sinterklaas , heb ik 'n paar pantoffels gekregen voor in huis, want anders leed de vloerbedekking nog te veel. En toen ik wegging moest ik ze laten staan.

Mevrouw v.Kessel.

NOGMAALS DE OUDE CISTERCIËNZER-ABDIJ ONDER HELMOND

Een overzicht van de aan de Abdij gegeven namen en de verklaring van de naam ' Binderen '.

Geert-Jan van Bussel.

In deze aantekening kom ik terug op het door mij in de vorige Heemkroniek gepubliceerde artikel over de naamgeving en naamsverklaring van de abdij van Binderen (1). Het is echter niet de bedoeling het daar geschrevene essentieël te wijzigen. De opzet en inhoud van het artikel blijft volledig gehandhaafd.Er is echter jammer genoeg in het artikel een onjuistheid binnen geslopen, die rectificatie behoeft. De fout staat namelijk op een te zeer in het oog vallende plaats om zomaar te laten passeren. Van deze gelegenheid maak ik dan echter ook maar meteen gebruik om een aantal aanvullingen op het reeds gepubliceerde te geven.Sommige van deze aanvullingen bevatten nog interessante nieuwe informatie over het behandelde thema, zonder dat ze het gestelde omverwerpen.

Laat ik dan, voordat ik overga tot het uitwerken van deze aanvullingen, eerst de vermeldde onjuistheid herstellen. Op bladzijde zeven staat van regel 31 tot 34 de hiervolgende zin geschreven: '... In plaats van 'Keizerinnedaal' (Sancta Maria de Valle Imperatricis) geeft hier 'Keizerinnedaal' (Sancta Maria de Valle Imperatoris). ...'. Deze gehele zin is correct op het tweede woord 'Keizerinnedaal' na. Uit het Latijn blijkt wel dat de tweede naamsaanduiding anders is en anders vertaald moet worden, nl. als 'Keizersdaal ' . Schoengen, van wie deze foutieve Latijnse benaming afkomstig is (2), suggereert hier mee dat niet Maria , maar haar echtgenoot Otto IV stichter van het klooster zou zijn. Een gezien het overduidelijke bronnenmateriaal uit den boze zijnde veronderstelling. Alles wat we met betrekking tot de keizer kunnen zeggen,tenminste

in verband met de abdij van Binderen, is, dat Maria in de oorkonde van 17 augustus 1246 beweert dat zij de ' ... novellam platationem Ordinis Cisterciensis edificare cepimus pro salute anime Illustris viri Domini Ottonis mariti nostri, quondam Imperatoris Romanorum..'. (Vrij vertaald: Wij hebben het plan van een nieuwe vestiging van de cistercieënzerorde te laten bouwen opgevat voor het zieleheil van de beroemde man, Heer Otto, mijn echtgenoot, de vroegere Roomse Keizer !). Niet dat dit veel zegt, want in een oorkonde uit waarschijnlijk hetzelfde jaar zegt Maria'... pro remedio anime mee et antecessorum meorum et specialiter pro anima Domini Wilhelmi Illustris Comitis Hollandie, quondam mariti mei,...'. (' Voor het zieleheil van mijzelf en mijn voorouders en speciaal ter gedachtenis van mijn vroegere echtgenoot, de beroemde Graaf Willem van Holland').
Maria lijkt van de namen van haar echtgenoten beide gebruikt te hebben naargelang de situatie dat waarschijnlijk vorderde. (3)

Hieronder zullen een vijftal aanvullingen op het artikel gegeven worden, waarbij ik zoveel mogelijk het betoog van het vorige artikel zal volgen.

I.

De hier aangehaalde bron valt feitelijk buiten het met betrekking tot dit thema bestudeerde materiaal. Het gaat hier namelijk om het randschrift van het zegel, bevestigd aan de oorkonde van 2 juli 1444 (4). Het randschrift werd door Frenken gereconstrueerd als:
' Sigillum Conventus Beate Maria der Benderen '.
In de laatste paragraaf van mijn artikel stelde ik dat de oorspronkelijke naam ' Locus Imperatricis ' in de tweede helft van de dertiende eeuw werd vervangen door de naam Binderen. Uit het zegel blijkt, net als uit de in het artikel behandelde oorkonden, hoezeer de naam Binderen tot officiële naam van het convent geworden is. Mocht dat uit de beschikbare bronnen van na 1300 al uitermate duidelijk zijn, dit zegel, alhoewel uit een

latere tijd afkomstig, onderschrijft dat nog eens te meer. Het is overigens een zeer interessante vraag, hoewel niet te beantwoorden wegens gebrek aan bewijs, wanneer dit zegel met dit randschrift zijn intrede heeft gedaan. Dat het oorspronkelijk zegel, tenminste wat het randschrift betreft, er zo uitgezien heeft,is uitermate onwaarschijnlijk. Ik concludeerde immers dat in de ontstaansperiode de naam 'Locus Imperatricis' werd gebruikt voor het convent, althans in alle officiële bronnen. Het oorspronkelijke zegel zal, als het al een naam bevat heeft, wat overigens wel waarschijnlijk is, die naam 'Locus Imperatricis' bevat hebben. De naam ' Benderen ' zal het in ieder geval zeker niet zijn geweest. Dus ook op het gebied van het zegel van de abdij is naar alle waarschijnlijkheid een ontwikkeling, een overgang te constateren. Alleen kan deze hier alleen maar verondersteld worden, niet bewezen.

II.

Uit een bidprentje afkomstig uit de zeventiende eeuw blijkt dat de nonnen zelf de officiële naam van het convent bewaard hebben. Dit prentje dat werd opgesteld bij het overlijden van de Abdis Margaretha van Kessel (1609/1610-1632) op 26 januari 1632, werd gevonden in een exemplaar van Wichman's 'Brabantia Mariana'. Deze prentjes werden bij het overlijden van een abdis (misschien, hoewel onwaarschijnlijk, ook bij de dood van gewone zusters) waarschijnlijk naar verwante kloosters en bekenden gestuurd. De nonnen benoemen hun abdij in dit prentje als '...monasterio loci imperatricis alias Binderen prope Helmont, Ordinis Cisterciensis, ...'(5). Beide namen worden dus vermeld: de officiële naam,die netjes voorop werd geplaatst, maar die welhaast niemand meer gebruikte, en de naam waaronder het klooster bij bijna iedereen, ook bij andere cisterciënzer-kloosters, bekend was (6): Binderen.

Hiermee wordt tegelijkertijd aangegeven dat Wichman's naam 'Keizerinnedaal' aan zijn eigen fantasie ontsproten is. Voor de nonnen was het zonder meer 'Keizerinne-

plaats'. Dit sluit niet uit dat Wichmans die werkelijke naam gekend heeft; dit is zelfs zeer waarschijnlijk . Hij zal die naam echter niet fraai genoeg gevonden hebben en zal hem hebben aangepast aan de namen van andere cisterciënzerinnen-conventen, waarvan er velen op 'dal' of 'daal' eindigden.

III.

In een uit 1965 stammende atlas over de cisterciënserorde, uitgegeven door de Nijmegense Professor Frederik van der Meer (7) wordt in het overzicht van de cisterciënser kloosters natuurlijk ook Binderen genoemd. Van der Meer geeft niet aan wat de officiële naam van het convent is; hij geeft een drietal namen, allemaal in mijn artikel aangegeven . Duidelijk wordt in ieder geval wel, welke naam hij als meest gebruikte naam beschouwd, want die staat vooraan: '...Binderen (moniales), Bindrium, Locus Imperatricis...' De naam'Keizerinneplaats' wordt wel vermeld, en dat geeft in ieder geval aan dat die naam beschouwd wordt als een, zij het niet veel voorkomende (en dat is correct !)naam van het convent. Zonder twijfel heeft Van der Meer hier gebruik gemaakt van het artikel van Frenken uit 1956 (8).

IV.

Op bladzijde 10 en 11 van mijn artikel vermeldde ik dat A.M.Frenken in 1956 met betrekking tot verklaring van de naam Binderen zijn hypothese als zou de naam afkomstig zijn van de persoonsnaam Bendorp van Kemenade, niet meer naar voren brengt. Dat is niet helemaal juist, want in een noot (9) stelt hij deze verklaring wel aan de orde. Hij stelt daar dat als de naam Binderen ontstaan is rond de stichting van het convent waarschijnlijk zijn oorsprong vindt in de genoemde persoonsnaam, wat verbasterd werd tot Binderen. De naam Binderen komt, zoals bekend, voor de eerste keer voor in de oorkonde van 4 september 1238 (10). In eerdere bronnen is men deze naam (nog) niet tegengekomen; derhalve is

niet te bewijzen of de genoemde verklaring juist is. Ik waag echter te veronderstellen dat de naam in ieder geval veel ouder is dan genoemd jaartal. Ik blijf bij mijn mening, dat deze verklaring niet overtuigend genoeg is. De hele verklaring is niet voldoende te onderbouwen, maar daaraan is (jammer genoeg) in dergelijke gevallen vaak niet te ontkomen.

V.

Tenslotte zou ik hier willen wijzen op een aantal tot op heden niet gepubliceerde oorkonden (11). Daarin worden echter de constateringen die ik getrokken heb uit de andere, wel voorheen beschikbare oorkonden, slechts bevestigd. In een oorkonde uit 1245 komt geen naam van het convent voor, maar wel een plaatsaanduiding. Gezegd wordt letterlijk: '... et conventui in Bijndre cysterciensis ordinis...' . Heel duidelijk wordt derhalve aangegeven dat het convent (zonder naam) zich bevindt in de geografische plaats Binderen. Die naam wordt niet vereenzelvigd met die van het convent. Hetzelfde verschijnsel zien we in een oorkonde van 1257, met dien verstande dat hier ook de naam van het convent vermeld wordt : ' ... apud Bijnder claustrum ordinis cisterciensis quod Locus Imperatricis nuncupatur ...'. (Een cisterciënzerklooster bij Binderen, dat Keizerinneplaats wordt genoemd ...)
In een oorkonde uit 1247 komt alleen de naam ' Locus Imperatricis ' voor, maar niet de plaatsnaam Binderen. Deze oorkonden zijn dus in dezelfde categorieën onder te brengen als die in paragraaf III van mijn artikel (blz.13-15) naar voren gebracht werden.De conclusies op dezelfde plaats getrokken, worden, het is al gezegd, door deze oorkonde nog eens bevestigd.

N o t e n.

(1) Heemkroniek Helmonds Heem, maart 1984, nr. 1, 1-19.

(2) Schoengen, M., Monasticon Batavum. De Benedictijnse orden benevens de Carmelieten en Jezuieten, Amsterdam, 1942, III, 62-63.

(3) H.P.H.Camps, Oorkondenboek van Noord-Brabant. De Meierij van 's Hertogenbosch, Den Haag, 1979, I, 302-303 en 304-305.

(4) A.M.Frenken, De Abdij van Binderen onder Helmond, in: Bossche Bijdragen 11 (1932-1932) 103 noot 1, idem, De Cisterciënzerinnen Abdij Binderen bij Helmond, in Citeaux in de Nederlanden 7 (1956) 196 noot 31.

(5) A.M.Frenken, De Abdij van Binderen, 138 noot 2.

(6) Dat het een vaststaande naam was kan o.a. blijken uit de rapporten die werden opgesteld ten tijde van abdisverkiezingen in het convent, waarbij altijd sprake is van 'Binderen'. A.M.Frenken, Eenige Abdiskiezingen te Binderen onder Helmond, in: Bossche Bijdragen 12 (1933-1934) 100-158; J.Heeren Abdissenverkiezingen te Binderen bij Helmond, in: Bossche Bijdragen 19 (1948-1949) 189-204; G.van den Elsen en W.Hoevenaars, De Cistercienserabdij van Binderen bij Helmond, in: Analecta Gijsberti Coeverincx, 's Hertogenbosch, 1905-1907, II, 417-420.

(7) Frédéric van der Meer, Atlas de l'ordre cistercien, Amsterdam-Brussel, 1965, 272.

(8) zie noot 4.

(9) A.M.Frenken, De Cisterciënzerinnen Abdij, 193 noot 12.

(10) Camps, 266.

(11) Deze oorkonden zijn afkomstig uit een afschrift van Gijsbert van den Velde, secretaris en griffier van 's Hertogenbosch. Dit afschrift wordt in de loop van dit jaar gepubliceerd.

Foto's en afbeeldingen in dit nummer zijn van Gemeentelijke Archiefdienst Helmond en van de Missiezusters van het Kostbare Bloed, Aarle-Rixtel.